

Практичний інструмент для опікунів

Ознайомлення з процедурою
надання міжнародного
захисту

Практичний інструмент для опікунів

Ознайомлення з процедурою надання міжнародного захисту

Жовтень 2023 року

19 січня 2022 року Європейське бюро з питань надання притулку (EASO) стало Агентством Європейського Союзу з питань надання притулку (EUAA). Усі посилання на EASO, продукти й органи EASO треба розуміти як посилання на EUAA.

Документ укладено у вересні 2023 року

Ані Агентство Європейського Союзу з питань надання притулку (EUAA), ані Агентство Європейського Союзу з основних прав (FRA), ані будь-яка особа, що діє від імені EUAA / FRA, не несе відповідальності за використання інформації, що міститься в цій публікації.

Люксембург: Відділ публікацій офіційних видань Європейського Союзу, 2025

PDF ISBN 978-92-9410-367-3 doi:10.2847/299993 BZ-03-23-276-UK-N

© European Union Agency for Asylum (EUAA) та European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), 2025

Фото обкладинки: Photographee.eu © AdobeStock, 2025

Відтворення дозволено за умови повідомлення про джерело. Для будь-якого використання або відтворення фотографій чи інших матеріалів, на які не розповсюджується авторське право EUAA або FRA, необхідно отримати дозвіл безпосередньо від власників авторських прав.

Про цю серію документів

Агентство Європейського Союзу з надання притулку (EUAA) та Агентство Європейського Союзу з основних прав (FRA) спільними зусиллями розробили серію практичних інструментів для опікунів дітей без супроводу, які потребують міжнародного захисту. Мета цих інструментів полягає в тому, щоб допомогти опікунам виконувати їхні щоденні завдання й обов'язки під час процедури надання притулку, зокрема під час процедури, передбаченої Регламентом (ЄС) № 604/2013 (Дублінський регламент III) ⁽¹⁾, і процедури надання тимчасового захисту. В серії практичних інструментів розглянуті такі теми:

- тимчасовий захист;
- ознайомлення з процедурою надання міжнародного захисту;
- стандартна процедура надання притулку;
- транснаціональні процедури.

Чотири буклети доповнюють один одного.

Ці практичні інструменти були розроблені, щоб опікуни могли надавати детальнішу інформацію й кращу підтримку дітям під час процедури і таким чином допомагати їм краще зрозуміти важливість відповідних кроків. Також діти матимуть можливість брати активну участь у процедурі та приймати обґрунтовані рішення.

Ефективне функціонування систем опіки має важливе значення для забезпечення інтересів і прав дитини. Опікуни мають слідкувати за тим, щоб будь-які юридичні, соціальні, медичні й психологічні потреби дитини задовольнялися протягом усієї конкретної процедури, доки не буде прийнято рішення щодо подальшого довготривалого перебування дитини в країні.

Під час розробки проєкт цих практичних інструментів агентства EUAA та FRA спільно з Європейською мережею опікунства здійснили швидке оцінювання потреб, щоб визначити цілі і теми, які мають бути розглянуті в цих інструментах.

З огляду на цільову групу цієї серії, інструменти були розроблені на основі посібника з опіки FRA та Європейської комісії ⁽²⁾ і узгоджені з навчальними модулями FRA для опікунів ⁽³⁾, а також зі створеною EUAA програмою підготовки ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ [Регламент \(ЄС\) № 604/2013](#) Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 року про встановлення критеріїв та механізмів визначення держави-члена, відповідальної за розгляд заяви про міжнародний захист, поданої в одній з держав-членів громадянином третьої країни або особою без громадянства (нова редакція), (29.6.2013, OJ L 180).

⁽²⁾ FRA та Європейська комісія, *Опіка над дітьми, позбавленими батьківського піклування – Довідник із систем опікунства для врахування особливих потреб дітей, які стали жертвами торгівлі людьми*, 30 червня 2014 р.

⁽³⁾ Вебсайт електронного навчання FRA доступний за адресою: <https://e-learning.fra.europa.eu/>.

⁽⁴⁾ Навчальний каталог EUAA доступний за адресою: <https://euaa.europa.eu/publications/training-catalogue-20222023>.

Зміст

Список скорочень.....	5
Про цей інструмент.....	6
1. Що таке міжнародний захист?.....	8
1.1. Статус біженця.....	9
1.2. Допоміжний захист.....	10
2. Які основні принципи міжнародного захисту?	13
3. Якою є законодавча база, пов'язана з правами дітей, у міжнародному захисті?	18
3.1. Міжнародна та регіональна правова база	18
3.2. Законодавча база ЄС.....	19
4. Що мені як опікуну потрібно робити, щоб надати підтримку дитині, яка звертається за міжнародним захистом?	22
4.1. Як я можу підтримати дитину?	22
4.2. Як забезпечити найкращі інтереси дитини в процедурі надання притулку	26
4.3. Як сприяти участі дитини.....	28
Додаток 1. Додаткові ресурси	30
Список ілюстрацій	33

Список скорочень

Скорочення	Визначення
APD	Директива про процедури надання притулку — Директива 2013/32/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 року про загальні процедури надання та позбавлення міжнародного захисту (в новій редакції)
CEAS	Загальноєвропейська система надання притулку
CRC	Конвенція ООН про права дитини
ECHR	Європейська конвенція з прав людини — Рада Європи, Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, зі змінами, внесеними Протоколами №11 і 14, 4 листопада 1950 р., ETS 5
EUAA	Агентство Європейського Союзу з питань надання притулку
FRA	Агентство Європейського Союзу з основних прав
QD	Кваліфікаційна директива — Директива 2011/95/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 грудня 2011 року про стандарти кваліфікації громадян третіх країн або осіб без громадянства як бенефіціарів міжнародного захисту, про єдиний статус біженців чи осіб, які мають право на додатковий захист, та про зміст наданого захисту (в новій редакції)
RCD	Директива про умови прийому — Директива 2013/33/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 року, що встановлює стандарти прийому осіб, що подали заявку про надання міжнародного захисту (в новій редакції)
Держави-члени	Країни-члени ЄС
Конвенція про статус біженців	Конвенція 1951 року про статус біженців та Протокол до неї 1967 року (у законодавстві ЄС про надання притулку і в Суді ЄС називається «Женевська конвенція»)
Країни ЄС+	Країни-члени ЄС та асоційовані країни Шенгенської зони

Про цей інструмент

Цей інструмент присвячений ознайомленню з процедурою надання міжнародного захисту ⁽⁵⁾.

Його мета – ознайомити новопризначених опікунів із концепцією міжнародного захисту, можливими формами захисту, визнаними в рамках процедури надання притулку, відповідною правовою базою та супутніми правами дитини.

Інструмент складається з чотирьох частин.

1. Що таке міжнародний захист?

У цьому розділі зібрані основні визначення, що містяться в міжнародному праві та праві ЄС, а також наведено загальний огляд статусу біженця і статусу допоміжного захисту.

2. Які основні принципи міжнародного захисту?

У цьому розділі роз'яснюються принципи заборони примусового повернення чи висилання, права звертатися за наданням притулку, права на життя та заборони катувань.

3. Якою є законодавча база, пов'язана з правами дітей, у міжнародному захисті?

У цьому розділі детально розглядаються принципи та основні права, закріплені в Конвенції ООН про права дитини (CRC) ⁽⁶⁾, та їхній зв'язок із міжнародним захистом.

4. Що мені як опікуну потрібно робити, щоб надати підтримку дитині, яка звертається за міжнародним захистом?

Цей розділ містить рекомендації для опікунів щодо основних елементів, які треба враховувати під час надання допомоги дітям в отриманні доступу до міжнародного захисту.

Інструмент містить гіперпосилання на додаткові ресурси та інформацію про міжнародний захист.

Відмова від відповідальності

Цей інструмент був розроблений під час реформування Загальноєвропейської системи надання притулку (CEAS) органами ЄС. На момент розробки кілька інструментів були

⁽⁵⁾ Докладніше про тимчасовий захист див. у документі EUAA-FRA *Практичний посібник для опікунів – Тимчасовий захист для дітей без супроводу дорослих, які втекли з України*, листопад 2022 р.

⁽⁶⁾ Генеральна Асамблея ООН, *Конвенція про права дитини*, 20 листопада 1989 року, Організація Об'єднаних Націй, Збірник Договорів, т. 1577, стор. 3.

доступні лише як пропозиції, а не як остаточні й прийняті правові документи. Тому цей посібник був створений на основі інструментів CEAS, що були юридично чинними на момент його розробки.

Наведена у ньому інформація була досліджена, оцінена й проаналізована з максимальною ретельністю, але цей документ не претендує на вичерпність.

1. Що таке міжнародний захист?

Міжнародний захист — це спосіб, яким держави **захищають** громадян третіх країн, коли вони **піддаються ризику переслідування або серйозної шкоди в країні громадянства або постійного проживання (якщо вони не мають громадянства)**. Особа може потребувати міжнародного захисту, якщо вона боїться повертатися до країни свого походження або постійного проживання через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою раси, віросповідання, національності, політичних переконань або належності до певної соціальної групи, або якщо їй загрожує небезпека зазнати серйозної шкоди.

На міжнародному рівні основними правовими інструментами у сфері міжнародного захисту є Конвенція про статус біженців 1951 року та Протокол до неї 1967 року ⁽⁷⁾, зокрема щодо **статусу біженця** та **принципу заборони примусового повернення чи висилання**. Конвенція визначає, хто є біженцем, їхні права та міжнародні стандарти поведінки з ними.

Загальноєвропейська система надання притулку (CEAS) була створена на європейському рівні, щоб задовольнити потребу в міжнародному захисті та дотриманні основних прав. Зокрема, Директива 2011/95/ЄС (QD) ⁽⁸⁾ запровадила **ще одну форму міжнародного захисту, яка називається «допоміжний захист»**.

Треба пам'ятати, що тимчасовий захист також є формою міжнародного захисту. Тимчасовий захист є винятковим заходом для надання негайного і тимчасового захисту у разі масового припливу переміщених осіб з країн, що не входять до складу ЄС, які не можуть повернутися до своєї країни походження. Правова основа тимчасового захисту викладена в Директиві Ради ЄС 2001/55/ЄС ⁽⁹⁾, яка була прийнята після воєнних конфліктів у колишній Югославії у 2001 році, але вперше була застосована лише в березні 2022 року після військового вторгнення Росії в Україну. Директиву Ради ЄС 2001/55/ЄС почали застосовувати, щоб особи, які втікають з України, могли звернутися за тимчасовим захистом і мали негайний доступ до захисту в ЄС.

⁽⁷⁾ Генеральна Асамблея ООН, [Конвенція про статус біженців](#), Женева, 28 липня 1951 року, Організація Об'єднаних Націй, Збірник Договорів, том 189, стор. 137, і [Протокол щодо статусу біженців](#), 31 січня 1967 року, Організація Об'єднаних Націй, Збірник Договорів, том 606, стор. 267 (в законодавстві ЄС про надання притулку та Суді Європейського Союзу називається «Женевська конвенція»).

⁽⁸⁾ [Директива 2011/95/ЄС](#) Європейського Парламенту та Ради від 13 грудня 2011 року про стандарти кваліфікації громадян третіх країн або осіб без громадянства як бенефіціарів міжнародного захисту, про єдиний статус біженців чи осіб, які мають право на допоміжний захист, та про зміст наданого захисту (у новій редакції) (OJ L 337, 20.12.2011 р.).

⁽⁹⁾ [Директива Ради ЄС 2001/55/ЄС](#) від 20 липня 2001 року про мінімальні стандарти надання тимчасового захисту у разі масового припливу переміщених осіб і про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб і відповідальності за наслідки такого прийому (OJ L 212, 07.08.2001 р.).

Деякі держави-члени можуть також пропонувати інші форми національного захисту для дітей, наприклад, дозвіл на перебування на підставі неповнолітнього віку, дозвіл на перебування під національним захистом, зокрема з гуманітарних міркувань, з метою навчання або за станом здоров'я, або спеціальний захист для жертв домашнього насильства.

Пов'язана публікація

Щоб дізнатися більше про застосування Директиви про тимчасовий захист до дітей, див. EUAA-FRA, [*Практичний посібник для опікунів – Тимчасовий захист для дітей без супроводу дорослих, які втекли з України*](#), листопад 2022 р.

1.1. Статус біженця

Конвенція про статус біженців 1951 року ⁽¹⁰⁾ та Директива QD ⁽¹¹⁾ дають визначення «біженця».

Стаття 2(d) QD (в новій редакції)

«біженець» – це громадянин третьої країни, який внаслідок цілком обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, політичних переконань або належності до певної соціальної групи перебуває за межами країни свого громадянства і не може або не бажає користуватися захистом цієї країни внаслідок таких побоювань, або особа без громадянства, яка, перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання з тих самих причин, що зазначені вище, не може або не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань і до якої не застосовується стаття 12 [вигнання].

Заявник має право на отримання статусу біженця, якщо він відповідає всім кваліфікаційним критеріям визначення біженця, переліченим нижче.

- Знаходиться **за межами** своєї країни громадянства або попереднього постійного проживання (для заявників без громадянства);
- Має **обґрунтований страх переслідувань**;
- Переслідування здійснюється на підставі однієї або кількох із цих **п'яти причин** (раса, релігія, національність, політичні переконання або належність до певної соціальної групи);
- У зв'язку з таким страхом заявник **не може або не бажає скористатися захистом** своєї країни;

⁽¹⁰⁾ Стаття 1(A)2 Конвенції про статус біженців.

⁽¹¹⁾ Стаття 2(d) QD.

Жодне з положень про вигнання не застосовується. Положення про вигнання застосовується, якщо є серйозні підстави вважати, що дитина, яка досягла мінімального віку кримінальної відповідальності, вчинила, наприклад, військові злочини або тяжкий неполітичний злочин за межами країни, в якій шукає притулку (або, у випадку допоміжного захисту, що вона становить небезпеку для суспільства або безпеки держави-члена) ⁽¹²⁾.

У Директиві QD містяться визначення ключових понять, що стосуються біженців, а саме: акти переслідування ⁽¹³⁾, суб'єкти переслідування ⁽¹⁴⁾, суб'єкти захисту ⁽¹⁵⁾, визначення кожної з п'яти причин переслідування ⁽¹⁶⁾, а також причини вигнання ⁽¹⁷⁾.

1.2. Допоміжний захист

Статус біженця може бути наданий тільки в тому випадку, якщо обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань пов'язані хоча б з однією з п'яти вищезгаданих підстав. Є й інші ситуації, коли люди ризикують зазнати серйозної шкоди при поверненні на батьківщину і, отже, потребують захисту. Законодавство ЄС про надання притулку *acquis* передбачає ще одну форму міжнародного захисту, якою є допоміжний захист.

Стаття 2(f) QD (в новій редакції)

громадянин третьої країни або особа без громадянства, яка не відповідає критеріям біженця, але щодо якої існують вагомі підстави вважати, що ця особа у разі повернення до країни походження або (у випадку особи без громадянства) до країни попереднього постійного проживання, зіткнеться з реальним ризиком зазнати серйозної шкоди... і до якої не застосовується стаття 17(1) і (2).

⁽¹²⁾ Підстави для вигнання щодо статусу біженця та допоміжного захисту, встановлені в QD, є подібними і впливають з положень статті 1F Конвенції про статус біженців 1951 року. Однак треба зазначити, що підстави для вигнання, викладені в Директиві QD щодо статусу біженця (стаття 12) і допоміжного захисту (стаття 17), не є абсолютно однаковими. Стаття 17(1) скасовує деякі вимоги щодо тяжких злочинів (стаття 17(1)(b)) і вводить додаткові підстави для вигнання (стаття 17(1)(d) і стаття 17(3)) для допоміжного захисту. Для подальшої інформації див. [EUAА, Практичний посібник: Вигнання](#), січень 2017 р.

⁽¹³⁾ Стаття 9 QD.

⁽¹⁴⁾ Стаття 6 QD.

⁽¹⁵⁾ Стаття 7 QD.

⁽¹⁶⁾ Стаття 10 QD.

⁽¹⁷⁾ Статті 12 і 17 QD.

Особа має право на допоміжний захист, якщо вона:

- **не відповідає вимогам** для отримання статусу біженця;
- і
- у разі повернення до країни походження зіткнеться з **реальним ризиком** зазнати серйозної шкоди.

До серйозної шкоди належить:

- **смертна кара** чи страта; або
- катування, **нелюдське поводження** чи **покарання** або таке, що принижує гідність; або
- серйозна й індивідуальна **загроза** життю або **особі цивільного громадянина** внаслідок невибіркового насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту ⁽¹⁸⁾.

Орган, який приймає рішення, завжди спочатку перевіряє, чи має заявник право на отримання статусу біженця, і якщо ні, то чи має він право на допоміжний захист ⁽¹⁹⁾.

Рисунок 1. Види захисту

Статус біженця

- Знаходиться за межами країни походження або постійного проживання.
- Обґрунтований страх переслідування на підставі:
 - раси
 - релігії
 - національності
 - політичних поглядів або
 - приналежності до певної соціальної групи.
- Відсутність захисту в країні походження або постійного проживання
- Відсутнє рішення про вигнання.

Статус допоміжного захисту

- Не є біженцем.
- Знаходиться за межами країни походження або постійного проживання.
- Реальний ризик серйозної шкоди:
 - смертна кара або страта; або
 - катування, нелюдське поводження чи покарання або таке, що принижує гідність; або
 - серйозна та індивідуальна загроза внаслідок невибіркового насильства в міжнародному або внутрішньому збройному конфлікті.
- Відсутність захисту в країні походження або постійного проживання
- Відсутнє рішення про вигнання.

⁽¹⁸⁾ Стаття 15 QD.

⁽¹⁹⁾ Стаття 10(2) [Директиви 2013/32/ЄС](#) Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 року про загальні процедури надання та позбавлення міжнародного захисту (в новій редакції), (OJ L 180/60, 29.6.2013 р.) (APD).

Треба звернути увагу, що деякі країни ЄС+ можуть також надавати певну форму національного захисту на основі власного національного законодавства, через процедуру міжнародного захисту або після подання конкретного запиту безпосередньо до компетентних органів. Дозволи на спеціальний захист на гуманітарних підставах не вважаються формою міжнародного захисту. Ці види дозволів зазвичай обмежені в часі і можуть бути продовжені. Для отримання додаткової інформації зверніться до вашого національного законодавства.

Практична порада

Важливо, щоб ви, як опікун, знали елементи визначення статусу біженця і додаткового захисту, щоб допомогти дитині в процесі надання притулку, допомогти зареєструвати заяву і принести відповідні документи і заяви на особисту співбесіду.

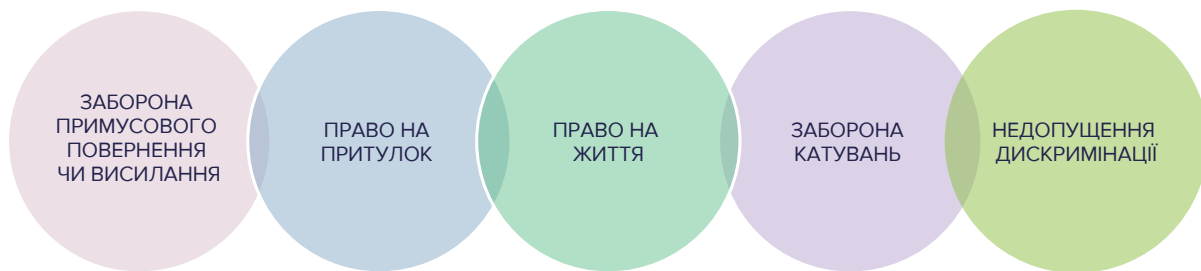
Наприклад, якщо дитина розповідає вам про ситуацію переслідування або ризик серйозної шкоди в разі повернення, ви можете підкреслити важливість надання цієї інформації компетентним органам.

2. Які основні принципи міжнародного захисту?

Міжнародне право у сфері прав людини ⁽²⁰⁾ встановлює зобов'язання урядів діяти певним чином або утримуватися від певних дій з метою сприяння і захисту прав людини та основоположних свобод окремих осіб або груп осіб. Права людини зазвичай розуміють як невід'ємні права, на які особа має право лише тому, що вона є людиною. Вони ґрунтуються на основоположних принципах універсальності, рівності та недопущення дискримінації і закріплені в договорах, нормах звичайного міжнародного права, праві ЄС, національному законодавстві та інших стандартах, які їх визначають і допомагають гарантувати повну реалізацію цих прав. Права людини поширюються на всіх осіб, зокрема всіх осіб, які шукають міжнародного захисту. Тут ви можете побачити, як деякі вибрані основоположні права також пов'язані з правом на притулок.

Рисунок 2. Зв'язок між основними правами та правом на притулок

Принцип заборони примусового повернення чи висилання

Принцип заборони примусового повернення чи висилання означає зобов'язання держав утримуватися від висилання або повернення особи в будь-який спосіб до країни, де вона може зазнати переслідувань та/або катувань, нелюдського поводження чи покарання або такого, що принижує гідність. Принцип заборони примусового повернення чи висилання є основним принципом міжнародного права та права ЄС, що регулює статус біженців. Він закріплений у Конвенції про статус біженців 1951 року ⁽²¹⁾ та в низці документів з прав людини ⁽²²⁾.

⁽²⁰⁾ Офіс Уповноваженого з прав людини, «Міжнародне право у сфері прав людини», документ доступний за адресою: <https://www.ohchr.org/en/instruments-and-mechanisms/international-human-rights-law>.

⁽²¹⁾ Стаття 33 Конвенції про статус біженців встановлює зобов'язання держави утриматись від висилання або повернення («refouler») біженця в будь-який спосіб до кордонів територій, де його життю або свободі загрожує небезпека через його расу, релігію, національність, приналежність до певної соціальної групи або політичні переконання.

⁽²²⁾ Генеральна Асамблея ООН, Конвенція проти катувань та іншого жорстокого, нелюдського поводження або покарання або такого, що принижує гідність, 10 грудня 1984 року, Організація Об'єднаних Націй, Збірник Договорів, том 1465, с. 85; Генеральна Асамблея ООН, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, 16 грудня 1966 року, Організація Об'єднаних Націй, Збірник Договорів, том 999, с. 171; Рада Європи, Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, зі змінами, внесеними Протоколами №11 і 14, 4 листопада 1950 р., ETS 5 (ECtHR); Європейський Союз, Хартія основних прав Європейського Союзу, 26 жовтня 2012 р., 2012/C 326/02.

Заборона примусового повернення чи висилання поширюється на всіх осіб, які перебувають під юрисдикцією держави, в тому числі в контексті відмови у в'їзді на кордоні. Вона застосовується до будь-якої форми примусового видворення, зокрема депортації, вислання, екстрадиції, неофіційної передачі або «видачі», а також відмови у в'їзді на кордоні на будь-якій стадії процесу надання притулку.

Принцип заборони примусового повернення чи висилання застосовується за будь-яких обставин, незалежно від правового статусу особи (наприклад, недокументовані мігранти) та у всіх адміністративних рішеннях, пов'язаних з перебуванням або переміщенням особи на території (наприклад, видворення).

Принцип заборони примусового повернення чи висилання забороняє як пряме, так і непряме примусове повернення.

- **Пряме** примусове повернення означає повернення особи в країну, де їй може загрожувати переслідування та/або катування, нелюдське поводження чи покарання або таке, що принижує гідність.
- **Непряме** примусове повернення (також відоме як ланцюгове примусове повернення, вторинне примусове повернення або подальше примусове повернення) означає повернення особи до третьої країни без достатніх гарантій того, що вона буде захищена від примусового повернення до країни, де вона може зазнати переслідувань та/або катувань, нелюдського поводження чи покарання або такого, що принижує гідність.

Органи влади повинні проводити **достовірну оцінку** ризику прямого або непрямого примусового повернення в кожному окремому випадку, перш ніж відмовити особі у в'їзді або вислати до третьої країни.

Колективне видворення

Практика колективного видворення також є забороненою.

Це означає, що держави не можуть вислати осіб без вивчення їхніх особистих обставин і, відповідно, без надання їм можливості висунути свої аргументи проти заходів, вжитих органом влади.

Метою є гарантія того, що кожне рішення про депортацію ґрунтується на індивідуальній перевірці з урахуванням індивідуальних обставин і ситуації.

Видворення характеризується як «колективне» за відсутності обґрунтованого й об'єктивного вивчення конкретного випадку кожної особи в групі. Розмір групи, яка підлягає видворенню, не має значення: навіть дві особи можуть формувати групу ⁽²³⁾.

Принцип заборони примусового повернення чи висилання безпосередньо пов'язаний з правом на притулок, з чого виникає вимога надати особам, які шукають міжнародного захисту доступ до території, а також до справедливої й ефективної процедури надання притулку.

⁽²³⁾ Стаття 4 Протоколу 4 ECHR.

Практична порада

Важливо, щоб ви, як опікун, добре розуміли принцип заборони примусового повернення чи висилання. Це потрібно для того, щоб гарантувати протягом усього процесу надання притулку, що дітям не буде відмовлено у в'їзді в країну, де вони можуть шукати захисту, і що їх не буде вислано або повернуто в країну, де вони можуть зазнати переслідувань та/або катувань, нелюдського поводження чи покарання або такого, що принижує гідність.

Ви також повинні поінформувати дитину про цей принцип, щоб вона могла повідомити про будь-який ризик, з яким вона може зіткнутися в країні свого громадянства або попереднього постійного проживання, або в третій країні, куди її можуть вислати.

Право на притулок

Право на притулок є фундаментальним правом, яке гарантує, що особа, яка потребує міжнародного захисту, має дієву можливість звернутися за міжнародним захистом до компетентного органу.

Міжнародне право і, зокрема, Загальна декларація прав людини 1948 року ⁽²⁴⁾ встановлює, що право на притулок є невід'ємним і незамінним правом і, зокрема, передбачає, що «кожна людина має право шукати притулку і користуватися притулком від переслідувань в інших країнах».

На рівні ЄС право на притулок визнається Хартією основних прав Європейського Союзу ⁽²⁵⁾.

Важливо пам'ятати, що надання доступу до процедури надання притулку не обов'язково означає надання заявнику міжнародного захисту. Заява буде належним чином розглянута компетентним органом, який згодом прийме рішення про надання чи ненадання захисту цій особі.

Багато дорослих і дітей, які можуть мати потребу в міжнародному захисті, не знають про права, обов'язки та процедури звернення за міжнародним захистом. Саме тому ті, хто працює на першій лінії у сфері міграції, відіграють вирішальну роль у гарантуванні кожному права на притулок та доступу до міжнародного захисту. Це здійснюється шляхом активного виявлення осіб, які можуть бажати звернутися за міжнародним захистом, надання їм відповідної інформації про можливість подати заяву про надання притулку та перенаправлення їх до відповідних органів влади.

Бажання подати заяву на отримання притулку може бути виражене в будь-якій формі, зокрема у словесній, але необов'язково з використанням таких слів, як «притулок» або

⁽²⁴⁾ Стаття 14 [Загальної декларації прав людини](#), Генеральна Асамблея ООН, 10 грудня 1948 року, 217 А (III).

⁽²⁵⁾ Стаття 18 [Хартії основних прав Європейського Союзу](#), 26 жовтня 2012 року, 2012/C 326/02.

«біженець». Достатньо виразити в будь-якій формі бажання просити про міжнародний захист, наприклад, достатньо буде висловити «страх перед поверненням».

Практична порада

Ви, як опікун, відіграєте важливу роль у гарантуванні повного дотримання права на притулок. Наприклад, ви можете направити дитину на процедуру надання притулку, якщо вона висловила потребу в притулку без прямого згадування слів «притулок» або «міжнародний захист».

Заборона катувань

Заборона катувань та нелюдського поводження і покарання або такого, що принижує гідність, тісно пов'язана з принципом **заборони примусового повернення чи висилання**, детально описаним у попередньому розділі. Держави зобов'язані **захищати осіб, які перебувають на їхній території, від ризику такого поводження або покарання**, незалежно від того, чи існує такий ризик на території держави чи за її межами ⁽²⁶⁾. Це право є невід'ємним.

Право на життя

На міжнародному рівні право на життя закріплено у Загальній декларації прав людини, яка стверджує, що «кожна людина має право на життя, свободу та особисту недоторканність» ⁽²⁷⁾.

Право на життя також визнається Хартією основних прав ЄС ⁽²⁸⁾. Держави-члени та їхні чиновники мають безпосереднє зобов'язання забезпечувати безпеку життя, зокрема вживати превентивні заходи ⁽²⁹⁾. Це впливає з практики Європейського суду з прав людини, прецедентне право якого також має використовуватись для тлумачення прав, викладених у Хартії, відповідно до статті 52 (3).

⁽²⁶⁾ Заборона катувань та нелюдського поводження чи покарання або такого, що принижує гідність, визнається у статті 4 Хартії ЄС наступним чином: «Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському поводженню чи покаранню або такому, що принижує гідність». Заборона катувань та нелюдського поводження чи покарання або такого, що принижує гідність, є абсолютним правом, що означає, що не існує жодних дозволених винятків чи застережень. Тобто ані суспільні інтереси, ані права інших осіб, ані дії жертви, якими б небезпечними чи злочинними вони не були, не можуть виправдати забороненого статтею поводження.

⁽²⁷⁾ Стаття 3 Загальної декларації прав людини.

⁽²⁸⁾ Стаття 2 Хартії основних прав ЄС «1. Кожна людина має право на життя. 2. Ніхто не може бути засуджений до смертної кари або страчений».

⁽²⁹⁾ Превентивні заходи можуть бути спрямовані, наприклад, на захист людини від утоплення в територіальних водах цієї держави, на захист людини від насильства з боку інших осіб і від заподіяння собі шкоди, а також на захист людей, які живуть поблизу небезпечних промислових об'єктів, у разі стихійного лиха. Розглянемо це в контексті заявника про надання міжнародного захисту, який говорить про самогубство, або заявника, який перебуває під вартою і заявляє, що він хворий на туберкульоз або ВІЛ і потребує ліків. За таких обставин державні органи зобов'язані вживати превентивних заходів для захисту життя заявників.

3. Якою є законодавча база, пов'язана з правами дітей, у міжнародному захисті?

3.1. Міжнародна та регіональна правова база

Основним міжнародно-правовим документом, що стосується прав дитини, є Конвенція ООН про права дитини. Всі держави-члени ЄС ратифікували цю Конвенцію і зобов'язані застосовувати її до всіх дітей на своїй території, незалежно від їхнього громадянства чи правового статусу. Конвенція про права дитини визнає соціальні, економічні, політичні, громадянські та культурні права дітей.

Комітет ООН з прав дитини стежить за дотриманням Конвенції державами-учасницями і видає керівні вказівки та рекомендації щодо її реалізації й тлумачення.

Стаття 22 Конвенції ООН про права дитини

*Держави-учасниці мають **вживати належних заходів для забезпечення того, щоб дитина, яка бажає отримати статус біженця або вважається біженцем** відповідно до застосовного міжнародного або внутрішнього права та процедур, незалежно від того, чи перебуває вона під супроводом батьків або будь-якої іншої особи, отримала належний захист і гуманітарну допомогу у користуванні застосовними правами, викладеними в цій Конвенції та в інших міжнародних договорах з прав людини або гуманітарних угодах, учасницями яких є зазначені держави. (виділено нами)*

Важливо відзначити, що всі права, викладені в Конвенції про права дитини, застосовуються до дітей, які звертаються за міжнародним захистом. Однак для забезпечення прав і захисту в процесі надання притулку для дітей, які, як вважається, знаходяться в особливо вразливій ситуації, особливо важливо знати про такі права:

- притулок;
- захист від насильства, жорстокого поводження та нехтування;
- свобода;
- сімейне життя;
- свобода вираження поглядів та отримання інформації;
- освіта;
- медична допомога;
- місце проживання;
- соціальна допомога та соціальне забезпечення;
- ім'я, національність та ідентичність.

Конвенція про права дитини передбачає чотири ключові обов'язкові принципи, якими керуються в застосуванні прав, закріплених у Конвенції.

Рисунок 3. Чотири ключові обов'язкові принципи Конвенції про права дитини

На регіональному рівні права дітей, які шукають притулку, також захищаються великою кількістю конвенцій та відповідних договірних органів ⁽³⁰⁾.

3.2. Законодавча база ЄС

Існуюча політика і законодавство ЄС забезпечують основу для захисту прав дітей у процесі надання притулку, охоплюючи всі аспекти, зокрема умови прийому, розгляд їхніх заяв та інтеграцію.

У Договорі про Європейський Союз ⁽³¹⁾ закріплено зобов'язання ЄС сприяти захисту прав дитини. Хартія основних прав ЄС, регламенти й директиви, а також практика Суду ЄС сприяли подальшому визначенню захисту цих прав ⁽³²⁾.

Хартія основних прав ЄС ⁽³³⁾ включає три загальні принципи, що базуються на Конвенції про права дитини, а саме:

- дітям має бути дозволено вільно висловлювати свої погляди, і такі погляди мають бути враховані у питаннях, що стосуються дитини, відповідно до її віку та зрілості;
- інтереси дитини повинні бути першочерговими у всіх діях, що стосуються дітей;
- кожна дитина повинна мати право підтримувати особисті відносини на регулярній основі і мати прямий контакт з обома батьками, якщо це не суперечить їхнім найкращим інтересам.

⁽³⁰⁾ ECHR; практика Європейського суду з прав людини; Ради Європи, [Європейська соціальна хартія](#), [Збірка текстів \(7-е видання\)](#), оновлено 1 січня 2015 р.; [Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства](#), CETS N° 201, набрання чинності з 01.07.2010 р.; [Конвенція Ради Європи про протидію торгівлі людьми](#), CETS N° 197, набрання чинності з 01.02.2008 р.

⁽³¹⁾ ЄС, [Консолідована версія Договору про Європейський Союз](#), (OJ C 326, 26.10.2012 р.).

⁽³²⁾ FRA, [Довідник з європейського права, що стосується прав дитини](#), видання 2022 року, лютий 2022 р.

⁽³³⁾ Стаття 24 Хартії основних прав ЄС.

Шість законодавчих актів, які вважаються «будівельними блоками» CEAS, встановлюють низку положень, присвячених дітям.

- **Директива про умови прийому (RCD)** ⁽³⁴⁾, яка спрямована на забезпечення гідного рівня життя заявників, з подібними умовами життя в усіх державах-членах ЄС, **безпосередньо** стосується дітей та неповнолітніх без супроводу дорослих і встановлює мінімальні стандарти для адаптованих умов прийому ⁽³⁵⁾.
- **Директива APD**, яка запроваджує спільну правову базу для зменшення відмінностей між національними процедурами надання притулку в державах-членах ЄС та забезпечення якості й ефективності прийняття рішень, встановлює конкретні гарантії для дітей під час процесу надання притулку ⁽³⁶⁾.
- У **Директиві QD**, де визначено умови кваліфікації та статусу громадян третіх країн або осіб без громадянства як біженців або бенефіціарів додаткового захисту, встановлено спеціальні гарантії для дітей ⁽³⁷⁾. У ній також чітко визнано, що деякі заходи є переслідуванням саме тому, що вони спрямовані на дітей. Відповідно до Директиви QD, акти переслідування можуть мати бути гендерно обумовлені або спрямовані на дітей ⁽³⁸⁾, наприклад, вербування неповнолітніх, каліцтво/обрізання жіночих статевих органів, сімейне й домашнє насильство, примусові або неповнолітні шлюби ⁽³⁹⁾.

⁽³⁴⁾ [Директива 2013/33/ЄС](#) Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 року, що встановлює стандарти прийому осіб, що подали заяву про надання міжнародного захисту (в новій редакції), (OJ L 180, 29.6.2013 р.).

⁽³⁵⁾ У преамбулі та статтях Директиви RCD містяться посилання на такі поняття й категорії: «неповнолітній», стаття 2, пункт (d) RCD; «неповнолітній без супроводу», стаття 2, пункт (e); «члени сім'ї», стаття 2, пункт (c); «представник», стаття 2, пункт (j); «єдність сім'ї», п. 9; «найкращі інтереси дитини», п. 22 та стаття 2, пункт (j), стаття 23, стаття 24; «найкращі інтереси неповнолітнього», стаття 11(2); «вразливі особи», статті 21, 22; документування, стаття 6; «розшук членів сім'ї неповнолітнього без супроводу дорослих», стаття 24(3).

⁽³⁶⁾ У преамбулі та статтях Директиви APD містяться посилання на такі поняття й категорії: «неповнолітня особа», ст. 2, п. (l); «неповнолітня особа без супроводу дорослих», ст. 2, п. (m); «представник», ст. 2, п. (n) і ст. 25; «найкращі інтереси дитини», п. 33, ст. 2, п. (n), ст. 25(1), п. (a), ст. 25(6); право дітей без супроводу дорослих на доступ до безкоштовної правової інформації ст. 25(4); «оцінка віку», стаття 25(5); право дитини подати заяву про надання міжнародного захисту, а у випадку з дітьми без супроводу дорослих заяву про надання міжнародного захисту можуть подати від їхнього імені компетентні органи, як зазначено у статті 7(3).

⁽³⁷⁾ У преамбулі та статтях Директиви QD містяться посилання на такі поняття й категорії: «неповнолітня особа», стаття 2, пункт (k); «члени сім'ї», стаття 2, пункт (j); «неповнолітня особа без супроводу дорослих», стаття 2, пункт (l); «єдність сім'ї», пункт 18; найкращі інтереси дитини/неповнолітньої особи, пункти 18, 19, 27, 38 та стаття 20(5); право на інформацію, статті 22, 31; «збереження єдності сім'ї», стаття 23; «розшук сім'ї», стаття 31(5); «форми переслідування, спрямовані на дітей», пункт 28.

⁽³⁸⁾ Статті 9(2), пункт (f) та 10 QD.

⁽³⁹⁾ УВКБ ООН, *Керівні принципи міжнародного захисту № 8: Клопотання про надання притулку дітям за статтями 1(A)2 та 1(F) Конвенції 1951 року та/або Протоколу 1967 року про статус біженців*, 22 грудня 2009 р., HCR/GIP/09/08.

- **Дублінський Регламент III**, який встановлює критерії для визначення того, яка держава-член ЄС є відповідальною за розгляд заяви про надання міжнародного захисту, містить спеціальні положення, що стосуються дітей, і встановлює спеціальні гарантії для них і спеціальні критерії для визначення відповідальної держави-члена ЄС ⁽⁴⁰⁾.
- **Регламент про Eurodac**, який є правовою основою для бази даних ЄС для порівняння відбитків пальців з метою забезпечення ефективного впровадження Дублінського регламенту III, містить згадку про найкращі інтереси дитини ⁽⁴¹⁾.
- **Директива про тимчасовий захист** ⁽⁴²⁾, яка встановлює мінімальні стандарти надання тимчасового захисту в разі масового припливу переміщених осіб. Вперше вона була реалізована в березні 2022 року після військового вторгнення Росії в Україну. Директива про тимчасовий захист встановлює особливі зобов'язання для держав-членів щодо захисту дітей, і Європейська Комісія видала рекомендації щодо їх виконання ⁽⁴³⁾.

Пов'язана публікація

Щоб дізнатися більше про застосування Директиви про тимчасовий захист до дітей, див. EUAA-FRA, *Практичний посібник для опікунів – Тимчасовий захист для дітей без супроводу дорослих, які втекли з України*, листопад 2022 р.

⁽⁴⁰⁾ Статті 6 і 8 [Регламенту \(ЄС\) № 604/2013](#) Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 року про встановлення критеріїв та механізмів визначення держави-члена, відповідальної за розгляд заяви про міжнародний захист, поданої в одній з держав-членів громадянином третьої країни або особою без громадянства (нова редакція), (29.6.2013 р., OJ L 180).

⁽⁴¹⁾ Найкращі інтереси дитини, як визначено в пункті 35 [Регламенту \(ЄС\) № 603/2013](#) Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 року про створення Eurodac для порівняння відбитків пальців з метою ефективного застосування Регламенту (ЄС) № 604/2013, що встановлює критерії та механізми визначення держави-члена, відповідальної за розгляд заяви про надання міжнародного захисту, поданої в одній з держав-членів громадянином третьої країни або особою без громадянства, а також щодо запитів правоохоронних органів держав-членів та Європолу на порівняння з даними Eurodac у правоохоронних цілях, та внесення змін до Регламенту (ЄС) № 1077/2011 про створення Європейського агентства з оперативного управління великомасштабними ІТ-системами у сфері свободи, безпеки та правосуддя (в новій редакції) (OJ L 180, 29.06.2013 р.).

⁽⁴²⁾ [Директива Ради ЄС 2001/55/ЄС](#) від 20 липня 2001 року про мінімальні стандарти надання тимчасового захисту у разі масового припливу переміщених осіб і про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб і відповідальності за наслідки такого прийому (OJ L 212, 07.08.2001 р.).

⁽⁴³⁾ Європейська Комісія, вебсторінка «Тимчасовий захист», доступна за посиланням https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system/temporary-protection_en?preflang=uk.

4. Що мені як опікуну потрібно робити, щоб надати підтримку дитині, яка звертається за міжнародним захистом?

4.1. Як я можу підтримати дитину?

В цілому міжнародні та європейські стандарти покладають на опікунів дітей без супроводу дорослих наведені нижче завдання та обов'язки, щоб забезпечити дотримання найкращих інтересів дітей.

Пов'язана публікація

Детальний огляд ролі опікуна в процедурі міститься в документі EUAA-FRA [Практичний посібник для опікунів – Процедура надання притулку](#), жовтень 2023 р.

Гарантія безпеки та благополуччя дитини

- Будьте доступні та приділяйте достатньо часу кожній дитині.
- Побудуйте відносини довіри з дитиною, ставтеся до неї з повагою і гідністю.
- Забезпечуйте захист дитини, в тому числі шляхом гарантування, що дитина отримає належний догляд та послуги, а також шляхом захисту дитини від усіх форм і ризиків насильства та експлуатації.
- Підтримуйте і сприяйте виявленню та/або оцінці особливих потреб дитини або будь-яких додаткових вразливостей та направте дитину до послуг, яких вона потребує.
- Підтримуйте дитину при вступі до школи або освітніх програм, а також при зверненні за послугами, яких вона потребує.
- Підтримуйте дитину при переході до дорослого й самостійного життя.
- Перевіряйте родинні зв'язки та підтримуйте розшук сім'ї та/або возз'єднання сім'ї, якщо це відповідає найкращим інтересам дитини.
- Підтримуйте дитину в усіх адміністративних питаннях.

Сприяйте участі дитини, вислуховуючи її думки, і створюйте простір, в якому інші особи можуть враховувати погляди дитини, інформуючи її про це.

Ви, як опікун, повинні інформувати дитину про її права, доступні послуги та різні процедури, зокрема конкретні кроки та можливі результати процедур. Ви повинні активно залучати дитину до прийняття всіх рішень, а також гарантувати дотримання принципу конфіденційності, щоб дитина відчувала себе в безпеці, коли ділиться своїми думками.

Будьте сполучною ланкою між дитиною та іншими людьми

- Виступайте в ролі захисника дитини і захищайте її права й найкращі інтереси в різних державних органах, під час взаємодії з постачальниками послуг і конкретних процедур. Забезпечте дитині доступ до інформації від інших суб'єктів, таких як адвокати або соціальні працівники.
- Підтримуйте дитину під час різних процедур і допомагайте зрозуміти зміст офіційного спілкування, процес прийняття рішень і процедури, а також те, що вони означають для дитини; забезпечте розуміння та адекватний переклад або доступ до культурних посередників, коли це необхідно.

Допомагайте у визначенні довгострокового рішення в найкращих інтересах дитини

- Допоможіть знайти й реалізувати довгострокове рішення для дитини в країні прибуття, в країні походження або в третій країні, відповідно до найкращих інтересів дитини.

Забезпечте юридичне представництво інтересів дитини, супровід дитини в правових процедурах і доступ до правової допомоги й консультування

- Доповнюйте обмежену правоздатність дитини, наприклад, під час підписання офіційних документів від її імені.
- Зверніться за міжнародним захистом для дитини, якщо це відповідає її найкращим інтересам.
- Супроводжуйте дитину на слуханнях та співбесідах.
- Забезпечте реалізацію права дитини на правову допомогу, зокрема, правову інформацію, консультування та представництво в деяких випадках.
- Здійснюйте управління власністю дитини.

- Надавайте інформовану згоду на медичні обстеження та лікування дитини, зокрема медичний огляд з метою оцінки віку, якщо застосовно, після розмови з дитиною та відповідно до її найкращих інтересів ⁽⁴⁴⁾.

Пов'язані навчальні матеріали

Для отримання додаткової інформації про вашу роль опікуна та вдосконалення ваших навичок ознайомтеся з навчальними матеріалами, розробленими FRA у тісній співпраці з Європейською мережею опікунства, доступними за посиланням <https://e-learning.fra.europa.eu/>. Навчання ґрунтується на міжнародних та європейських стандартах, зокрема Конвенції про права дитини, стандартах Ради Європи та праві ЄС.

Навчальні матеріали охоплюють різноманітність послуг опіки та навчальних контекстів для дітей без супроводу дорослих по всьому ЄС і пропонують стандартизоване навчання. Навчання може бути адаптоване до різних контекстів, таких як професійна, академічна й волонтерська підготовка, а також до національних чи місцевих потреб. Воно ґрунтується на попередній роботі FRA у сфері опікунства.

Пов'язана рекомендація Ради Європи

Для отримання додаткової інформації про ефективну опіку над дітьми без супроводу батьків та розлученими з батьками в контексті міграції див. Рекомендацію CM/Rec(2019)11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам ЄС ⁽⁴⁵⁾.

Стисло про те, що треба враховувати щодо міжнародного захисту

Зокрема, для дітей без супроводу дорослих в контексті міжнародного захисту слід враховувати наступне.

- **Оцінка конкретної ситуації дитини відповідно до того, що відповідає її найкращим інтересам.** Це означає, що всі можливі правові шляхи розглядаються та оцінюються разом із дитиною, зокрема: міжнародний захист, тимчасовий захист або будь-які інші можливі правові шляхи. Залежно від країни, ця оцінка може проводитися органами захисту дітей та/або органами притулку за участю вас як призначеного опікуна.
- **Реєстрація.** Ви як опікун повинні допомогти дитині зареєструватися і подати заяву про надання міжнародного захисту відповідно до національної процедури. Пам'ятайте, що можуть бути випадки, коли національний захист буде кращим

⁽⁴⁴⁾ Для отримання додаткової інформації див. EASO, *Практичний посібник з оцінки віку – друге видання*, 2018.

⁽⁴⁵⁾ *Рекомендація CM/Rec(2019)11* Комітету Міністрів державам-членам щодо ефективної опіки над дітьми без супроводу батьків та розлученими з батьками в контексті міграції, прийнята 11 грудня 2019 року.

варіантом для дитини, і ви також підтримуватимете дитину в цій процедурі (наприклад, дозвіл на перебування на підставі неповнолітнього віку, дозвіл на перебування під національним захистом, зокрема з гуманітарних міркувань, з причин навчання або за станом здоров'я, спеціальний захист для жертв домашнього насильства).

Пов'язана публікація

Щоб дізнатися більше про цей конкретний етап, див. EASO, *Практичний посібник з реєстрації – Подання заявок на отримання міжнародного захисту*, грудень 2021 р.

- **Особиста співбесіда.** Якщо дитина була направлена на процедуру надання притулку, ви повинні переконатися, що вона розуміє значення особистої співбесіди та її можливий результат.

Пов'язана публікація

Щоб дізнатися більше про цей етап, ознайомтеся з посібниками EUAA з різних питань, пов'язаних із розглядом заявки на міжнародний захист. Усі посібники доступні за посиланням <https://euaa.europa.eu/practical-tools-and-guides>.

- **Житло.** Директива RCD гарантує, що всім дітям гарантований стандартний рівень умов прийому. Крім того, вона визначає особливі категорії вразливих заявників на отримання міжнародного захисту (зокрема дітей без супроводу дорослих) і зобов'язує держави враховувати специфіку становища цих вразливих осіб ⁽⁴⁶⁾. Вона також передбачає проведення оцінки особливих потреб у прийомі вразливих осіб ⁽⁴⁷⁾. Стаття 23 RCD має на меті забезпечити першочерговість урахування найкращих інтересів дитини. Стаття 24 RCD встановлює правила прийому та поведінки з дітьми без супроводу дорослих.

Пов'язана публікація

Для отримання додаткової інформації див. EASO, *Рекомендації щодо умов прийому дітей без супроводу дорослих: Операційні стандарти й показники*, грудень 2018 р.

- **Доступ до освіти.** Директива RCD передбачає, що держави-члени повинні надавати дітям-заявникам доступ до системи освіти на тих самих умовах, що й громадянам таких держав, якщо проти них не буде застосована міра видворення ⁽⁴⁸⁾. Після зарахування до школи діти без супроводу дорослих повинні користуватися тими ж послугами, що й місцеві діти, беручи до уваги їхні

⁽⁴⁶⁾ Стаття 21 RCD.

⁽⁴⁷⁾ Стаття 22 RCD.

⁽⁴⁸⁾ Стаття 14 RCD.

особливі потреби. Ви як опікун повинні переконатися, що доступ до якісної освіти дійсно був наданий. Вам може знадобитися підтримати дитину в проведенні адміністративних процедур, зокрема щоб підтвердити попередні атестати чи дипломи, або полегшити доступ до мовних занять.

- **Доступ до медичної або іншої допомоги.** Директива RCD містить згадку про медичне обслуговування в декількох статтях ⁽⁴⁹⁾. Діти без супроводу дорослих як особи, які можуть мати особливі потреби і, таким чином, мають право на медичну або іншу допомогу. До неї може відноситися, наприклад, психологічна підтримка для дітей, які стали свідками військових злочинів, або допомога дітям, які стали жертвами зґвалтувань. Як опікун ви повинні переконатися, що дитина направлена до необхідних установ і має реальний доступ до служб підтримки.
- **Возз'єднання сім'ї.** Опікун повинен намагатися підтримувати тісний контакт із батьками дитини, якщо це відповідає найкращим інтересам дитини. Якщо дитина не має контакту з батьками чи членами сім'ї або не знає їхнього місцезнаходження, опікун повинен заохочувати органи влади ініціювати розшук сім'ї та, у разі необхідності, возз'єднання сім'ї.

Пов'язана публікація

Щоб дізнатися більше про гарантії в процесі надання притулку, див. EUAA-FRA, *Практичний інструмент для опікунів – Процедура надання притулку*, жовтень 2023 р.

Альтернативні правові шляхи, доступні у вашій країні

Заповнюється країною ЄС+.

Інформацію про альтернативні шляхи для конкретних країн можна знайти на платформі EUAA «Хто є хто» (Who is Who), яка доступна за посиланням <https://whoiswho.euaa.europa.eu/>.

Будь ласка, пам'ятайте, що «інші правові шляхи» не повинні перешкоджати можливості для дітей звернутися за міжнародним захистом, якщо виникне така потреба.

⁽⁴⁹⁾ Статті 13, 17 і 19 RCD.

4.2. Як забезпечити найкращі інтереси дитини в процедурі надання притулку

Будь-який процес, спрямований на забезпечення найкращих інтересів дитини, повинен належним чином враховувати погляди дитини; погляди батьків або опікуна/ піклувальника; ідентичність дитини; сімейне оточення дитини, сімейні стосунки та контакти; ситуацію в країні походження дитини; її потреби у захисті; опіку, захист та безпеку дитини, зокрема її добробут і розвиток; ситуації вразливості, зокрема ризики, з якими стикається дитина, та джерела захисту; рівень інтеграції в країні перебування; психічне й фізичне здоров'я, освіту та соціально-економічні умови ⁽⁵⁰⁾.

Такий аналіз може бути проведений соціальними працівниками, які працюють в органах надання притулку, або іншими суб'єктами, і наданий органам надання притулку. У ньому треба враховувати стать дитини, сексуальну орієнтацію або гендерну ідентичність; національне, етнічне або соціальне походження; релігію; інвалідність; міграційний статус або статус резидента; громадянство; вік; економічне положення; політичні чи інші переконання ⁽⁵¹⁾; культурне й мовне походження або інший статус.

Практична порада

Ви, як опікун, повинні гарантувати, що органи влади проводять оцінку найкращих інтересів дитини щоразу, коли приймають рішення, які впливають на дитину ⁽⁵²⁾, наприклад, рішення про безпеку, проживання, освіту, охорону здоров'я, дозвілля, юридичне представництво, потенційні переїзди та/або трансфери до іншої держави-члена або інше довготривале рішення, а також про розшук і возз'єднання сім'ї. Під час оцінки необхідно дотримуватися права дитини бути вислуханою (див. наступний розділ).

Ви повинні відстежувати рішення, які негативно впливають на дитину, за допомогою будь-якого відповідного механізму, втручатися, коли добробут дитини під загрозою, і оскаржувати в межах своїх повноважень будь-яке рішення, яке суперечить та/або не сприяє забезпеченню найкращих інтересів дитини.

⁽⁵⁰⁾ УВКБ ООН, 2021 [*Посібник УВКБ ООН з процедури дотримання найкращих інтересів: Оцінка та визначення найкращих інтересів дитини*](#), травень 2021 р.

⁽⁵¹⁾ Організація Об'єднаних Націй, [*Спільний загальний коментар № 3 \(2017\) Комітету з захисту прав усіх трудящих-мігрантів та членів їхніх сімей та № 22 \(2017\) Комітету з прав дитини щодо загальних принципів, що стосуються громадянських прав дітей у контексті міжнародної міграції*](#), 16 листопада 2017 року, розділ I, пункт 3.

⁽⁵²⁾ Комітет ООН із захисту прав усіх трудящих-мігрантів і членів їх сімей, [*Спільний загальний коментар № 3 \(2017\) Комітету з захисту прав усіх трудящих-мігрантів і членів їх сімей та № 22 \(2017\) Комітету з прав дитини про загальні принципи, що стосуються громадянських прав дітей в контексті міжнародної міграції*](#), 16 листопада 2017 року, CMW/C/GC/3 - CRC/C/GC/22; Комітет ООН з захисту прав усіх трудящих-мігрантів та членів їх сімей, [*Спільний загальний коментар № 4 \(2017\) Комітету з питань захисту прав усіх трудящих-мігрантів та членів їх сімей та № 23 \(2017\) Комітету з прав дитини про державні зобов'язання щодо прав дітей у контексті міжнародної міграції в країнах походження, транзиту, призначення і повернення*](#), 16 листопада 2017 р., CMW/C/GC/4 - CRC/C/GC/23.

Розуміння найкращих інтересів дитини вимагає від осіб, які приймають рішення, всебічно оцінювати потреби дитини в процедурі надання притулку та брати до уваги ці потреби. Це означає підтримувати дитину протягом всієї адміністративної процедури, а також мати можливість втрутитися в рішення органів влади, якщо дитина має особливі потреби, зокрема, щодо місця проживання, освіти й медичних послуг. Ваша роль полягає в тому, щоб сприяти благополуччю дитини та реагувати, якщо дитина має труднощі у взаємодії з органами влади та адміністративною системою.

Пов'язана публікація

Для отримання більш детальної інформації про конкретні дії, необхідні під час процедури надання притулку, зверніться до іншого інструменту із цієї серії, EUAA-FRA, *Практичний інструмент для опікунів – Процедура надання притулку*, жовтень 2023 р.

Повний огляд див. у документі EASO, *Практичний посібник із найкращих інтересів дитини в процедурі надання притулку*, 2019 р.

Практична порада

Ви, як опікун, повинні брати участь у проведенні відповідних оцінок щодо дитини з метою переконатися, що права та найкращі інтереси дитини є першочерговим фактором у всіх процесах прийняття рішень і що поважається право дитини бути вислуханою. Цього вимагає стаття 12 Конвенції про права дитини та стаття 24 Хартії основних прав ЄС.

4.3. Як сприяти участі дитини

Право бути вислуханим (стаття 12 Конвенції про права дитини) окреслює права дітей на те, щоб їхні погляди були вислухані та взяті до уваги відповідно до їхнього віку та зрілості. Це право застосовується у всіх рішеннях, що стосуються дитини, зокрема щодо надання послуг і під час розгляду адміністративних і судових справ. Діти мають потребу висловити свою думку та бути почутими, але всі діти роблять це по-різному. Деякі діти, наприклад, можуть бути боязкими, мати порушення слуху чи мовлення, іншим може знадобитися перекладач. Деякі діти звикли до формування і висловлювання своєї думки, для інших це може бути складнішим. Опікун також повинен керувати очікуваннями дитини, оскільки рішення органів влади не завжди можуть відповідати побажанням дитини.

У випадку з дітьми без супроводу дорослих, які шукають міжнародного захисту, державні службовці та постачальники послуг повинні забезпечити для більшості дітей доступ до допомоги перекладача, а також те, щоб послуги перекладача відповідали стандартам якості, не втручалися у зміст і суть спілкування, були нейтральними і в жодному разі не залякували дитину. Стать перекладача та посадової особи, що розглядає справу, може мати значення для дитини, тому слід запитати дитину про її вибір, особливо якщо вона є жертвою насильства чи експлуатації або якщо спілкування стосується інших делікатних питань.

Це право тісно пов'язане з правом бути поінформованим. Дитина має право будь-коли звертатися за інформацією, отримувати й передавати її⁽⁵³⁾. Інформацію потрібно надавати зрозумілою дитині мовою. Надання інформації дитині є відповідальністю всіх суб'єктів, які контактують з дитиною, але це також дуже важливий аспект вашої ролі як опікуна. Дитина може не отримати вичерпну інформацію, або може неправильно зрозуміти її чи забути. Це право тісно пов'язане з важливістю отримання правової допомоги.

Право на конфіденційність повинно завжди гарантуватися в рамках надання притулку. Дитина повинна бути поінформована про те, що вся надана інформація є конфіденційною і в жодному випадку не буде передана органам влади країни походження. Інформація повинна надаватися у зрозумілий для дитини спосіб, зокрема з урахуванням віку і зрілості дитини.

Практична порада

Ви, як опікун, несете відповідальність за те, щоб дитина отримала відповідну інформацію.

Інші практичні кроки можуть включати дозвіл і заохочення дітей говорити, не перебиваючи їх, не судити, не суперечити і не оскаржувати інформацію, яку вони надають. Давайте дітям і сім'ям право ставити запитання і активно запитуйте їхню згоду перед тим, як передавати інформацію. Виділяйте достатньо часу на паузи та перерви, під час яких дитина може рухатися, гратися й спілкуватися з друзями. Допомагайте виявити і використовувати найбільш відповідний спосіб спілкування з дітьми з обмеженими можливостями. Надайте дітям матеріали для написання та малювання, щоб вони могли описати свої історії⁽⁵⁴⁾.

⁽⁵³⁾ Конвенція з прав дитини ООН, цит. док., нот. 6; Генеральна Асамблея ООН, [Міжнародний пакт про громадянські і політичні права](#), 16 грудня 1966 року, Організація Об'єднаних Націй, Збірник Договорів, т. 999, с. 171; Комітет ООН з прав дитини, [Зауваження загального порядку N° 6 \(2005\): Поводження з дітьми без супроводу дорослих та розлученими з батьками за межами країни їхнього походження](#), 1 вересня 2005 року, CRC/GC/2005/6; Комітет ООН з прав дитини (КПР), [Зауваження загального порядку N° 12 \(2009\): Право дитини бути вислуханою](#), 20 липня 2009 року, CRC/C/GC/12; Комітет ООН з прав дитини (КПР), [Зауваження загального порядку N° 14 \(2013\) про право дитини на першочергове врахування її найкращих інтересів \(ст. 3, п. 1\)](#), 29 травня 2013 року, CRC/C/GC/14; Рада Європи, [Європейська конвенція про здійснення прав дитини](#), ETS N° 160, набрання чинності з 01.07.2000 р.

⁽⁵⁴⁾ УВКБ ООН, [Технічний посібник: Процедури, пристосовані до дітей](#), 2021.

Додаток 1. Додаткові ресурси

EUAA

Доступ до процедури надання притулку та реєстрації

- EUAA, [Практичний посібник із інформаційного забезпечення — Доступ до процедури](#), лютий 2023 р.
- EASO, [Практичний посібник із реєстрації — Подання заявок на отримання міжнародного захисту](#), грудень 2021 р.

Розгляд заяви

- EUAA, [Практичний посібник із політичних поглядів](#), грудень 2022 р.
- EUAA, [Практичний посібник — Проведення співбесіди із заявниками, які подали заяву про надання притулку через релігійні переслідування](#), листопад 2022 р.
- EASO, [Посібник щодо членства в окремій соціальній групі](#), березень 2020 р.
- EASO, [Практичний посібник: Кваліфікація для отримання міжнародного захисту](#), квітень 2018 р.
- EASO, [Практичний посібник: Оцінювання доказів](#), березень 2015 р.
- EASO, [Практичний посібник: Особиста співбесіда](#), грудень 2014 р.

Ресурси, що стосуються дітей

- EUAA-FRA, серія «Практичні інструменти для опікунів» на такі теми:
 - [Тимчасовий захист для дітей без супроводу дорослих, які втекли з України](#), листопад 2022 р.;
 - [Процедура надання притулку](#), жовтень 2023 р.;
 - [Транснаціональні процедури](#), 2023.
- Анімаційні відео EASO на такі теми:
 - [Про оцінку віку для дітей](#), 2021.
 - [Про оцінку віку для спеціалістів](#), 2020.
- EASO, [Практичний посібник із найкращих інтересів дитини в процедурах надання притулку](#), 2019.
- EASO, [Практичний посібник із розшуку сімей](#), березень 2016 р.

FRA

FRA, Опіка над дітьми без супроводу дорослих – Посібник для інструкторів опікунів, 1 березня 2023 р.

FRA, Довідник з європейського права, що стосується прав дитини, видання 2022 року, 13 квітня 2022 р.

Матеріали електронного навчання FRA, 2022, доступні за посиланням <https://e-learning.fra.europa.eu/>.

FRA, Довідник з європейського права, що стосується притулку, кордонів та імміграції — видання 2020 року, 17 грудня 2020 р.

FRA та Європейська комісія, Опіка над дітьми, позбавленими батьківського піклування, 26 червня 2014 р.

FRA та Рада Європи, Основні права біженців, шукачів притулку та мігрантів на європейських кордонах, 2020 р.

Європейська мережа опікунства

Європейська мережа опікунства (EGN), 7 стандартів EGN для надання опіки дітям без супроводу дорослих, 2022 р.

Європейська мережа опікунства, Діти на шляху – Посібник із роботи з дітьми без супроводу дорослих у Європі, лютий 2021 р.

Європейська мережа опікунства, Пілотна система оцінювання роботи опікунів, вересень 2019 р.

УВКБ ООН

УВКБ ООН, Технічний посібник: Процедури, пристосовані до дітей, 2021 р.

УВКБ ООН, Посібник із процедури дотримання найкращих інтересів: Оцінка та визначення найкращих інтересів дитини, травень 2021 р.

УВКБ ООН, Керівні принципи міжнародного захисту № 8: Клопотання про надання притулку дітям за статтями 1(A)2 та 1(F) Конвенції 1951 року та/або Протоколу 1967 року про статус біженців, 22 грудня 2009 р., HCR/GIP/09/08.

ЮНІСЕФ

ЮНІСЕФ, [*Прискорення інтеграції дітей-біженців*](#), червень 2023 р.

ЮНІСЕФ, [*Зміцнення інклюзивних систем соціального захисту*](#), лютий 2023 р.

ЮНІСЕФ, [*Конвенція ООН про права дитини: Дитяча версія*](#), 2019 р.

ЮНІСЕФ, [*Право бути почутим*](#), грудень 2018 р.

ЮНІСЕФ, [*Психосоціальна підтримка в гуманітарних ситуаціях*](#), серпень 2018 р.

Міжнародна організація з міграції

Міжнародна організація з міграції, [*Догляд за дітьми-мігрантами без супроводу дорослих: Інструментарій для урахування культурних особливостей при догляді за дітьми-мігрантами без супроводу дорослих*](#), 2022.

Міжнародна організація з міграції, «Торгівля людьми: Захист та допомога постраждалим». Самостійний курс електронного навчання доступний в [*E-Campus*](#).

Рада Європи

Рада Європи, [*Рекомендація CM/Rec\(2022\)22*](#) Комітету Міністрів державам-членам ЄС щодо принципів прав людини та керівних принципів щодо оцінювання віку в контексті міграції та Пояснювальний меморандум до неї, прийняті 14 грудня 2022 р.

Рада Європи, [*Рекомендація CM/Rec\(2019\)11*](#) Комітету Міністрів державам-членам щодо ефективної опіки над дітьми без супроводу дорослих та розлученими з батьками в контексті міграції, прийнята 11 грудня 2019 р.

Рада Європи, [*Як донести пристосовану до дітей інформацію до дітей у міграції: Посібник для фахівців, які працюють на першій лінії*](#), грудень 2018 р.

Список ілюстрацій

Рисунок 1. Види захисту.....	11
Рисунок 2. Зв'язок між основними правами та правом на притулок.....	13
Рисунок 3. Чотири ключові обов'язкові принципи Конвенції про права дитини	19

